

BUDAPEST
Budapest

1981

2

244

CSÁSZÁR NAGY LÁSZLÓ

Korosztályuk peremén

Sanyika — vezetéknevét elhallgatom, hogy megóvjam a szánakozóktól — ébren álmodik: — Ha nekem akkora fiam lesz, mint én vagyok, biztos sokat beszélgetek majd veled. Naponta megkérdezem tőle, hogy érzi magát, mi szeretne lenni, ha felnőtt? Kérdezném az iskoláról, meg mindenről, ami eszembe jut. Azt is elmondanám neki, hogy becsületes legyen és tisztelje a tanárait. Gyakran elvinném cirkusza és a Vidám Parkba, kirándulni is mennék veled.

Nincs jogom feltételezni, hogy két évtized múlva másként lesz, és mindez csak ábránd. Nehéz öt elképzelnem Sándorként. Sanyika a tizenkét esztendőjének hiányérzetét fogalmazza meg. Amikor öt óra után hazaér a napköziből, az apját már rendszerint az ágyban találja. Úgy tudja, hogy a géplakatosból lett szerszámkiadónak nagy szüksége van a sok alvásra, hiszen hajnalban, alig valamivel négy óra után csörög az óra. Anyja takarító nő, gyakran késő estig a munkahelyén van. Sanyika pedig hol az utcán, hol pedig a jégen tölti a szabad idejét, ahol a nagyobb fiúk társaságában kétförintonként adják (vagy kéregetik) össze a pénzt — egyelőre — a forró teára. Este, amikor hazavetődik, többnyire már csak a televízió beszél a lakásban. Amint azt Sanyika mondja, a családi beszélgetések a hétfő estékre és vasárnap a matiné és az ebéd közötti rövid időre zsugorodnak. Akkor is többnyire az kerül szóba, hogy fogott-e egeret a csapda.

Sanyikát, szülei életvitele miatt, a veszélyeztetett gyerekek közé sorolják. Azok közé, akikről üdítő ital és fekete mellett oly sok tanácskozáson esik szó mostanában. Akiknek a viselkedésén az utcákon és az aluljárókban hol felháborodunk, hol szánakozunk. Többet nemigen tehetünk (?). De ritkán gondoljuk végig az idáig vezetett útjukat. Ha mégis, akkor többnyire csak a szülők alkoholizmusát emlegetjük, amelynek gyakran egyenes következménye a gyerek veszélyeztetettsége. Pedig alighanem többről van szó.

A XIV. kerületi népi ellenőrök a *gyermekévé* vége felé vizsgálták a kerületben élő veszélyeztetett gyerekek helyzetét és a veszélyeztetettségük okait. Megállapították egyebek között, hogy a kerületben három év alatt 6,2 százalékkal növekedett az egy ügyintézőre jutó akták száma. Az elmúlt években 200 ezerre duzzadt a kerület lakóinak száma, ehhez képest az akták szaporodása szerény. Az adatok azonban azt mutatják, hogy iskolánként négy—hat százalék között váltakozik

a veszélyeztetett gyerekek aránya. A vizsgálat idején 341 gyereket tartottak nyilván, akiknek szülei alkoholisták, elváltak, bűnözők vagy egyszerűen alkalmatlanok a gyermeknevelésre. Kilenvenhárom gyerekről a közösségbe nehezen illeszkedő magatartása miatt vezettek kartont. A vizsgálat azt tanúsítja, hogy a veszélyforrások nem kerülnek el a módosabb szülők gyerekeit sem. 359 gyerek él rossz anyagi körülmények között. És alighanem több figyelmet érdemelne az a tény is, hogy néhány év alatt az egészségügyi okokból nyilvántartott tanulók száma megháromszorozódott. Mindennek társadalmi alapja van.

A nyolcszáznegyven gyerek ügyével három főelőadó foglalkozik a tanácsnál, akik jól alkalmazkák a jogszabályokat. Az intézkedéseknek azonban csupán a jó egyharmada eredményes. A többi vagy átmenetileg hatásos vagy hatástalan — felefele arányban. A szervezett gyermekvédelem eredményessége vitatható, hiszen a veszélyeztetett gyerekek száma emelkedik.

A tanácskozásokon általában a szülőkre hárítják a felelősséget. Ezzel azonban nem sokra megyünk. Jól tudja ezt Nagy Ferenc, a kerületi NEB elnöke is, aki azt vallja, hogy a felelősség áthárítása helyett a gyermekvédelmi munkát kellene a feladatokhoz igazítani.

Erzsébetéhez hiába csenget bárki. A tizenegy éves kislány apját gyakran kihonba szólítja munkaköri kötelessége, anyja kilépett a munkahelyéről és veszteségeit — az élet stresszhatását — az itallal próbálja ellensúlyozni. Szülői értekezletre nem megy. A kislány tanácstalannul csodálkozik rá a világra, de nem sokat ért belőle. Csak azt tudja, hogy kettéseket szokott kapni mostanában.

A Telepes utcai általános iskolában a vizsgálat idején a gyerekek 5,7 százaléka volt veszélyeztetett. Négy gyerek már az óvodában is az volt, öt tanulóra a szülői munkaközösség tagjai hívták föl a figyelmet, huszonöt diák hátrányos helyzetére pedig a pedagógusok derítettek fényt. Az okok között a lakáshiány és a család életkörülményei játszzák a főszerepet. A veszélyeztetett gyerekek szüleit évente két-három alkalommal meglátogatják — már ahová beengedik őket —, mert ők azok, akik szülői értekezletre és fogadóórára jöszserivel soha nem járnak. A rossz anyagi körülmények között élő családokat ötszáz—ezer forinttal segíti a szülői munkaközösség.

Lalikán a segély se segít. Tizennégy éves, és még mindig csak az ötödik osztályosok számára előírt tanyanyaggal birkózik. Fél évvel ezelőtt (amikor az első mostohaapjánál laktak) még nem volt életcélja. Ma kocsikísérőnek készül. Pályaválasztását azzal indokolja, hogy a jelenlegi mostohája is teherautón dolgozik, és így sokat lát a világból. Bizonyára Lalikának is jót fog majd tenni a nézelődés, mert jöszserivel semmit sem ismer a városból, ahol él. Csak a közeli játszótér jut neki, esetleg az otthoni kártyázás. Néha nyerni is szokott. Emlékei szerint az édesapjával mindössze egyszer találkozott. Csak azt tudja róla, hogy a faiparban dolgozik — ezt is a csekkéről olvasta le, amelyen a tartásdíj érkezett. Eddigi mostohaapukáit töprengés után sem tudja összeszámolni. Szoba-konyhás lakásban élnek, amelyben csak egy ágy van. Ő a szülők lábánál alszik. Beszélgetni nemigen szoktak, mert nincs miről. Csoda, ha keveset tud a világról?

De vajon mit tudunk mi a veszélyeztetett gyerekekről? Wolf Lászlóné, a Telepes utcai iskola nyolcadikosainak osztályfőnöke négy éve végezte el a főiskolát. Szerencsésnek mondja magát, mert az osztályában csak egy veszélyeztetett diák tanult. Tanulmányai befejeztével csak annyit tudott a hátrányos helyzetű gyerekekről, amennyit az újságokban olvasott róluk.

— A főiskolán még a „gyakorlati” oktatás is az élettől idegen helyzetben zajlott. Szerencsére a munkatársaim nagyon rendesek voltak, és elmondták, hogy mire miért kell különösen figyelni. Fontosnak tartom, hogy soha ne éreztessek a gyerekekkel hátrányos helyzetüket; igyekezzünk feloldani őket. Ha nehéz is, nekünk kell valahogy pótolni az otthon elmaradt szeretetet. Mert ezek a gyerekek érzelmekben és nemegyszer élményekben is szegényebbek a társaiknál. Ez nyilván kortünet. Visszaemlékszem a mi iskolás korunkra: egy szelet zsíros kenyér mellett is jól éreztük magunkat együtt. Ma pedig azt látom, mintha a gyerekek menekülnének a közös rendezvényektől. Néha eltűnődöm, hogy miért akarják a szülők megváltani ötven forinttal a gyerekekkel való foglalkozást. Ez bosszant is, hiszen nekem ennyiből kell három ember napi étellemezését megoldanom. A gyerekek pedig gyakran még több pénzzel a zsebükben szaladgálnak diszkóra. Mert más szórakozást jóformán nem is ismernek. Nem csoda, ha sivárabbak az élményeik.